

TEADUSTE AKADEEMIA EMAKEELE SELTS

Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Eesti

rg-kood: 80075963

e-post: es@eki.ee, tel 644 9331

<http://www.emakeeleselts.ee>

EMAKEELE SELTSI 96. TEGEVUSAASTA (2015)

I. Üritused

1. Konverentsid

Emakeele Selts korraldas 2015. aastal 4 konverentsi, ettekandeid esitati kokku 31.

30. märtsil toimus Tallinnas koostöös Tartu Ülikooli, Eesti Keele Instituudi ja Laurentsiuse Seltsiga konverents „Kummardus Ahrensile“. Tervituskõnede järel peeti 3 ettekannet: Mati Hindi „Ahrensi ortograafi a on eesti identiteedi oluline koostisosa“, Heli Laanekase „Ahrensi grammatikast Wiedemanni pilgu läbi“ ja Toomas Pauli „Probleemidest piibli tõlkimisel“.

27. juunil toimus Tartus traditsiooniline Johannes Voldemar Veski pühendatud keelekonverents. XLVIII Veski päeva teema oli „Eesti keelevara digiajastul“, kavas oli 7 ettekannet: Kadri Vare „Keeleressurssidest Eesti keeleressursside keskuses ja keeletehnoloogia saavutustest riikliku programmi raames“, Heiki-Jaan Kaalepi „Morfoloogiline analüüs kui tehniline ülesanne“, Kadri Muischneki „Automaatne süntaksianalüüs ja analüsaatori veebiliides“, Kadri Sõrmuse ja Siim Karnõ „Emakeeleõppija korpus EMMA ja mõnda, mis seal sees leida on“, Margit Langemetsa „EKI keelevara ja moodne aeg“, Kristian Kankainen „EKI e-keelenõust“ ning Liis Ermuse „EMSUKA heliarhiivi digitaalsed võimalused“.

Iga-aastane üliõpilaskonverents, millega Emakeele Selts tähistab Euroopa keelte päeva, toimus 25. septembril Tallinna Ülikoolis. Oma keeleuurimistöödest rääkisid Tallinna ja Tartu Ülikooli bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilased, kokku peeti 7 ettekannet.

18. detsembril tähistas Emakeele Selts koostöös Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudiga Tartus generatiivse grammatika grupi (GGG) 50. aastapäeva konverentsiga „GGG poolsajand“. Seal esinesid nii töörühma kuulunud ja sellega lähedalt kokku puutunud teadlased kui ka järgmiste põlvkondade uurijad. 14 ettekandes heideti pilk eesti keeleteaduse senistele, praegustele ja tulevastele arengusuundadele põlvkondade järjepidevuse raamistikus. Ettekannete temaatika hõlmas teadusloolist vaatenurka GGG-le, töörühma liikmete uurimuste analüüsi ja praegust uurimistemaatikat ning keeleteaduse viimase aja arengut.

Esimeses pooles „GGG ja GGG-lased tänase pilguga“ kõnelesid Jüri Valge, Mati Erelt, Mati Hint, Haldur Õim, Tiit-Rein Viitso, Arvo Krikmann, Leo Võhandu, Mare Koit ning Tõnu Tamme (kaasautorid Addi Rull ja Leo Võhandu); GGG valminud veebilehte tutvustas Helle Metslang. Teises pooles „GGG ja muud suunad teel homsesse“ esinesid Merilin Miljan, Renate Pajusalu (kaasautor Martin Aher), Külli Prillop ning Martin Ehala ja Kuldar Taveter. Järgnenud arutelu juhatas Karl Pajusalu.

Ettekannete teesid avaldati teesivihikus ja need on väljas ka veebilehel <http://ggg.ut.ee/>.

2. Kõnekoosolekud, väliskeelepäevad ja keelepäevad Eesti koolides

Emakeele Selts korraldas 2015. aastal 4 kõnekoosolekut, 4 väliskeelepäeva, 2 keelepäeva Eesti koolides. Selle kõrval toimus seltsi kaaskorraldusel mitmesuguseid üritusi. Ettekandeid esitati aasta jooksul kokku 77.

4 kõnekoosolekul (1 Tallinnas ja 3 Tartus) peeti 13 ettekannet.

22. jaanuaril Tartus peetud sõnaraamatute teemalisel kõnekoosolekul esinesid Maria Tuulik ja Kristina Koppel, Jelena Kallas ning Tõnis Nurk.

12. mail tähistati Tallinnas etümoloogiateemalise kõnekoosolekuga „Sõnaseoseid“ Enn Ernitsa ja Lembit Vaba 70 aasta juubelit. Esinesid Lembit Vaba, Enn Ernits ning Ojärs Bušs. Ettekannetele järgnes Lembit Vaba artiklikogumiku „Sõna sisse minek“ esitlus, millega taaselustati Emakeele Seltsi toimetiste sarja väljaandmine.

28. augustil Tartus toimunud kõnekoosolekul „Kõnekas aeg“ esinesid Külli Habicht (kaasautorid Helle Metslang ja Karl Pajusalu), Renate Pajusalu (kaasautorid Maret Kaska, Birute Klaas-Lang, Karl Pajusalu, Anu Treikelder, Virve-Anneli Vihman) ning Miina Norvik. Kõnekoosolek toimus koostöös Tartu Ülikooliga ja sellega tähistati Emakeele Seltsi juhatuse esimehe Helle Metslangi 65. sünnipäeva.

13. novembril tähistati Tartus (koostöös Tartu Ülikooli eesti ja üldkeele teaduse instituudiga) vana kirjakeele päevaga Emakeele Seltsi auliikme emeriitdotsent Valve-Liivi Kingisepa 80 aasta juubelit. Esinesid Jaak Peebo, Marju Lepajõe ning Külli Habicht ja Külli Prillop. Järgnes Valve-Liivi Kingisepa lõppsõna.

Emakeele Seltsi aastakoosolekul 27. märtsil Tallinnas pidasid akadeemilise ettekande „Eesti ja Soome emakeeleõpetajaks õppivate üliõpilaste motivatsioon ja kutsumus saada õpetajaks“ Kersti Lepajõe ja Satu Grünthal. Seltsi tegevusest andis ülevaate Killu Paldrok.

23. aprillil peeti Väike-Maarja rahvamajas Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna keelepäeva. Kavas oli 4 ettekannet. Tavakohaselt esines ja istutas keeletammikusse puu Wiedemanni keeleauhinna laureaat, kelleks 2015. aastal valiti lastekirjanik Leelo Tungal.

Väljaspool Eestit peeti Haridus- ja Teadusministeeriumi ning kohapealsete eesti seltside kaaskorraldusel 4 keelepäeva (Luksemburgis, Brüsselis, Bolognas ja Milanos). Tavapäraselt on ettekannete hulka kuulunud ülevaade Eesti keelepoliitikast, tänavu muuhulgas rahvuskaaslaste programmist. Ettekandeid peeti ka keele ja kirjanduse seostest, nüüdisaja lastekirjandusest, väärtuskasvatusest, lugemis- ja kirjutamisoskusest, eesti keele ja kultuuri arendamisest maailmas, sotsiolingvistilise keskkonna mõjust laste keelekasutusele, eri valdkondade lõimimisest keeleõpetuses, keeleõppemängudest, kakskeelsete laste arendamisest ja koduõppest. Lisaks anti näpunäiteid keelealaste projektide kirjutamiseks ning tehti praktilise eesti keele koolitust välismaal elavatele lastevanematele. Ettekannete kõrval toimusid ka töötoad. Kokku peeti väliskeelepäevadel 13 ettekannet ja 2 ümarlauda.

Emakeele Selts jätkab edukalt koolide keelepäevade korraldamist. 2015. aastal toimus 2 keelepäeva kokku 4 ettekandega, mõlemas õppeasutuses peeti 2 ettekannet.

Koolides esinevad eri alade eesti filoloogid ning keelepäevad on eeskätt mõeldud ärgitama kooliõpilastes huvi eesti keele edasiõppimise vastu ülikoolis. Kiviõli 1.

Keskkoolis rääkisid Jüri Viikberg koolielust 150 aasta tagant ja Pille Arnek XVII–XIX sajandi eestikeelsetest hauakirjadest. Tallinna 21. Koolis esines Ann Veismann ettekandega „Keel ja inimene“, Linda Freienthal rääkis emakeeleolümpiaadist; keelemänge ja viktoriine tegid Airika Harrik ja Miina Norvik. Lisaks on seltsi liige Egle Pullerits esindanud seltsi ettekannetega keelehoolde ja keelestiili teemadel Märjamaa Gümnaasiumis ning Tartu Jaan Poska Gümnaasiumis.

19.–21. oktoobril toimus Voorel kolmepäevane noorte keelelaager „Nipitiri. Räägime nimedest“. Kokku said 25 gümnaasiuminoort ning Emakeele Seltsi, Eesti Keele Instituudi, Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli keeleinimesed. Kõlas 8 ettekannet, milles eri põlvkondade keele inimesed tutvustasid oma eriala. Korraldati arutelusid, mänge, võistlusi, käidi ümbruskonnas matkal, vahetati mõtteid ja tunti rõõmu suhtlemisest. Noortele esinesid Fred Puss perekonnanimedest, Liina Paales viipenimedest, Marit Alas ja Tiina Laansalu kohanimedest, Janika Kronberg nimedest eesti kirjanduses, Peeter Päll linnakohanimedest ja nimekorraldusest, Risto Järv nimedest rahvapärimuses ning Helen Plado nimeteemalisest emakeele olümpiaadist.

II. Muu tegevus

Emakeele Selts korraldas koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga 2014. aasta keeleteo valimise. Nii peaauhinna kui ka rahvaauhinna pälvisid Leelo Kingisepp ja Marju Ilves eesti keele e-õppe kursuse „Keeleklikk“ eest. Selts oli kaaskorraldaja keeleteo lõppüritusel, mis toimus 13. märtsil Põltsamaa Ühisgümnaasiumis.

Veel ettevõtmisi:

1) Selts osales eesti keele akadeemiliste tervikkäsitluste ettevalmistamisel retsenseerimise ja küljendamise korraldajana. 2015. aastal ilmus

Tartu Ülikooli Kirjastuse sarja „Eesti keele varamu“ esimene köide, Reet Kasiku „Sõnamoodustus“; valmistati ette 2016. aastal ilmuvad köited „Eesti keele hääldus“ ja „Eesti keele süntaks“. Siinkohal palju tänu Haridus- ja Teadusministeeriumile toetuse eest! Foneetika tervikkäsitluse autorid on Eva Liina Asu-Garcia, Pärtel Lippus, Karl Pajusalu ja Pire Teras. Süntaksi tervikkäsitluse põhiautor on Mati Ereht, süntaksipeatükke on koostanud ka Tiit Hennoste, Liina Lindström, Helle Metslang, Renate Pajusalu, Helen Plado ja Ann Veismann.

2) Neljandat aastat toimus septembris koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Rahvusringhäälingu, Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi, Emakeele Seltsi ja Emakeeleõpetajate Seltsiga kokkuvõttevõistlus Tuum. Selles sai iga osaleja panna proovile oma oskuse teha kuni 200-sõnaline kokkuvõtte žürii antud tekstist. Alustekstiks oli Martin Ehala „Väike-Eesti ja Suur-Eesti“.

3) Jätkusid traditsioonilised ettevõtmised: emakeelepäeva etteütlus ja 52 „Keelesäutsu“ saadet Vikerraadios, keeleviktoriinid Keele Infolehes ja ajakirjas Oma Keel, üliõpilaste õppekäigud Tartusse ja Tallinna.

4) Esimest korda andis Emakeele Selts koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga välja stipendiumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja õppekava üliõpilastele. Taotlusi tuli 19, stipendiumi (á 400 €) sai kuus üliõpilast: Paula Randver, Reti Könninge, Kristiina Sirkel, Maarja-Liisa Vokksepp, Kadi Kivilo ja Riin Buddell.

III. Kirjastamine

2015. aastal on trükis ilmunud

- Emakeele Seltsi aastaraamat 60 (2014). Peatoimetaja Mati Erelt, toimetaja Sirje Mäearu. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts. Tallinn, 2015. 312 lk;
- Lembit Vaba artiklikogumik „Sõna sisse minek“. Emakeele Seltsi toimetised nr 73. Tallinn, 2015. 495 lk;
- keeleajakiri Oma Keel nr 1. Toimetaja Reili Argus. 104 lk;
- keeleajakiri Oma Keel nr 2. Toimetaja Reili Argus. 120 lk.

IV. Raamatukogu

ESi raamatukogu täienes 2015. aasta jooksul 57 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse või ostu teel. Raamatukogus on arvel 6474 inventeeritud trükist. ESTERisse on kolme aasta jooksul kantud 953 meie trükist. Trükiste kättesaadavuse parandamiseks oleme digiteerinud 1920.–1930. aastatel välja antud teoseid ning digiteerimine jätkub (peamiselt Emakeele Seltsi toimetiste sari), teosed on saadaval Eesti Rahvusraamatukogu digiarhiivist Digar.

Digiteeritud on Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised:

- Kodotulõ'. Seto lugõmiku II osa. Tartu, 1924;
- Eesti keeleõpetus. I. Hääliku- ja vormiõpetus. Koostanud Elmar Muuk. Tartu, 1927;
- Lühike eesti keeleõpetus. I. Hääliku- ja vormiõpetus. Koostanud Elmar Muuk. Tartu, 1927;
- Mii' Issändä Jeesusõ Kristusõ pühä Evangeelium. Tartu, 1926;
- Vidõs livõd lugdõbrõntõz. [Viies liivi lugemik.] Tartu, 1926;
- Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi. I vihk. Tartu, 1927;
- Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi. II vihk. Tartu, 1931.

V. Keeletoimkond

Keeletoimkonna koosseis on võrreldes 2014. aastaga samaks jäänud. Keeletoimkonna vanem on alates 28. märtsist 2014 Külli Habicht. Keeletoimkonda kuuluvad Reili Argus, Reet Kasik, Krista Kerge, Katrin Kern, Einar Kraut, Helika Mäekivi, Urve Pirso, Peeter Päll, Maire Raadik ja Arvi Tavast. Keeletoimkond pidas 2 istungit ning 2 meiliarutelu.

2015. aasta kesksed aruteluteemad on olnud käänduvate paarissõnade, nagu *lasteaed-alkkool*, *arst-resident*, käänamise reegli muutmine; 2013. aasta ÕSi morfoloogia-täienduste asjakohasuse arutamine; avalikkuse teavitamise küsimused; edasisi uuringuid vajavate teemade täpsustamine (tõlkekeele kvaliteedi uurimine ilukirjanduslike ja tarbetekstide põhjal, et jälgida võimalike kontaktimõjude ulatust ja mõju kirjakeele struktuurile; lisandi käänamine toimetamata tekstides; kokku- ja lahkukirjutamise probleemid; õpetajate ja õpilaste õigekeelsusprobleemid). Keeletoimkonna liikmed ja toimkonna vanem on esinenud õpilastele, õpetajatele ja

keeletoimetajatele mõeldud koolitustel, keele- ja teabepäevadel, nt õigusloomejuristide konverentsil ja muutuva keele päeval Tallinnas, õpetajate koolituspäevadel Tallinnas ja Tartus. Avalikkust on viimase aja keelekorralduslikest teemadest ja seisukohtadest teavitatud interneti ja ajakirjandusväljaannete, sh ajakirja Oma Keel kaudu, samuti kogumiku „Keelenõuanne soovitab“ ning suuliste ettekannete kaudu. Esineti aja lehtedes ja raadios ning vastati nii inimeste kui ka asutuste pöördumistele.

2015. aasta on kulgenud keelekorraldajatelt ja -kasutajatelt saabunud kiiret lahendust vajavate aruteluteemadeta. Toimkonna vanem on lähtunud seisukohast, et kiireid normingumuutusi pole vaja taotleda, kui keele kasutuse olukord seda ei tingi. Olulisim on kursis olla kirjakeele kasutuse tendentsidega, mistõttu on toimkonna liikmed pidevalt jälginud nii õpilaste, üliõpilaste kui ka laiemal avalikkusel keelekasutust, sh ajakirjanduskeelt.

VI. Liikmeskond

2015. aasta algul kuulus Emakeele Seltsi 356 tegev- ja 14 auliiget, 31. detsembri 2015 seisuga 359 tegevliiget ja 15 auliiget: Mati Erelt, Enn Ernits, Mati Hint, Helju Kaal, Reet Kasik, Valve-Liivi Kingisepp, Arvo Krikmann, Uno Liivaku, Viivi Maanso, Helmi Neetar, Jaak Peebo, Huno Rätsep, Ellen Uuspõld, Lembit Vaba ja Tiit-Rein Viitso.

Tegevusaasta jooksul võeti vastu 15 uut tegevliiget: Kirsi Laanesoo, Riina Reinsalu, Ekaterina Kornilitsina, Riho Grünthal, Satu Grünthal, Reet Igav, Antoine Chalvin, Kaisa Kaldoja, Piret Kriivan, Tiina Malt, Linda Püssa, Mare Kitsnik, Alo Merilo, Pilvi Alp, Anne Uusen.

Surma läbi lahkus 2015. aastal 11 liiget: auliige Ülo Tedre († 09.03.2015), tegevliikmed Gea Troska († 17.01.2015), Ilmar Laan († 26.02.2015), Ivan Tarakanov († 09.03.2015), Ants Viires († 18.03.2015), Ada Ambus († 27.03.2015), Juta Volmer († 22.05.2015), Veera Pino († 29.06.2015), Lembit Jaanits († 05.07.2015), Kalevi Wiik († 12.09.2015) ja Vilma Metstak († 27.11.2015).

VII. Juhatus

ESi juhatusse kuuluvad esimees Helle Metslang, abiesimehed Reili Argus ja Jüri Valge ning liikmed Kersti Lepajõe, Miina Norvik, Hille Pajupuu ja Karl Pajusalu. Seltsi juhatus käis 2015. aastal koos 4 korda, sh arutleti pidevalt e-posti teel.

2006. aastast esindab Emakeele Seltsi juhatus Eesti Keelenõukogus Helle Metslang, Eesti Keele Instituudi teadusnõukogus Karl Pajusalu. Wiedemanni keeleauhinna komisjonis esindab seltsi Reili Argus, kes on ESi esindaja ka programmi „Eestikeelsed kõrgkooliõpikud 2013–2017“ juhtkomitees, Wiedemanni fondi halduskogus esindab seltsi Jüri Valge.

VIII. Töötajad

Teadussekretärina töötab Killu Paldrok ja raamatukogu juhatajana Annika Oherde. Raamatupidaja on Tiia Vajak. Seltsi kodulehte kujundab Maria-Maren Sepper.

IX. Üldisloomustus

2015. aastat võib iseloomustada kui tegevusterohket. Korraldatud on konverentse (4), kõnekoosolekuid (4), koolide keelepäevi (2), väliskeelepäevi (4), noorte keelelaager, jätkunud on keeleajakirja ja aastaraamatu väljaandmine. 2015. aastal peeti Emakeele Seltsi üritustel 77 ettekannet.

Seltsi tegevuse rahastamine on toimunud Teaduste Akadeemia ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevustoetuse, seltsi väljaannete müügi ning liikmemaksude ja annetuste toel, samuti projektipõhiste toetustega (2015. aastal näiteks hasartmängumaksu nõukogult). Seltsi tegevust on toetanud ka koostööpartnerid Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool ja Eesti Keele Instituut.

Rahaliselt oli 2015. aasta Emakeele Seltsile suhteliselt soodne. Teaduste Akadeemia tegevustoetus on küll püsinud kunagisega võrreldes madalamal tasemel, kuid seltsi tegevusi (väljaannete ettevalmistamist, publitseerimist ja taseme parandamist, keelepäevade jm keeleürituste korraldamist, keeletoimkonna tegevust) on tõhusalt toetanud Haridus- ja Teadusministeerium.

Meil on hea kontakt teiste Eestis tegutsevate humanitaarseltsidega, näiteks Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ja Õpetatud Eesti Seltsiga, samuti pidev ja arenev koostöö välismaal tegutsevate eestlaste kogukondadega ja Eesti saatkondadega.

Kõike kokku võttes võib öelda, et peaaegu kogu Emakeele Seltsi tegevus toetab Eesti riiki selle üldsusele suunatud põhiseadusliku ülesande, eesti rahvuse, kultuuri ja keele säilitamise täitmisel.